

LASTOVO - GEOGRAFSKA OBILJEŽJA

Josip RIĐANOVIĆ

UVOD

U povodu 50. obljetnice povratka otoka Lastova Hrvatskoj zajedno s Istrom, Cresom, Lošinjem, Palagružom i Zadrom na temelju mirovnog ugovora u Parizu od 10. veljače 1947. godine, razmatraju se geografska obilježja otoka Lastova.

Geografska obilježja otoka Lastova obuhvaćaju pregled transformirane prirodne osnove i prikaz društveno-gospodarskih značajki u sklopu razvojnih procesa i najnovijih promjena u teritorijalno-upravnom ustrojstvu Republike Hrvatske.

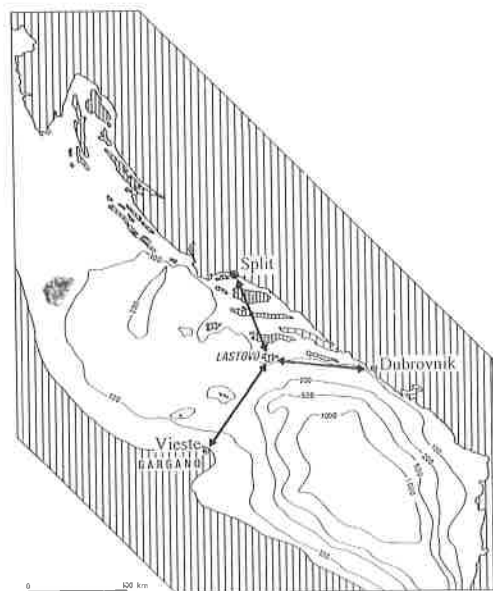
Ponajprije potrebno je naglasiti mnogostruko značenje šireg geografskog položaja otoka Lastova na hrvatskom Jadranu i posebice njegov geografski smještaj unutar izobate od 100 m u okviru Južne Hrvatske.

POLOŽAJ

Lastovo je uz Vis i Palagružu najizloženiji otok na pučini Jadrana. Nalazi se oko 32 km zapadnije od Mljeta i oko 14 km južnije od Korčule, između kojih je široki, ali relativno plitki (najveća dubina 95 m) Lastovski kanal. Od najistaknutijeg dijela Apeninskog poluotoka, tj. od Monte Gargana, udaljen je oko 112 km (Sl. 1).

Pučinska izloženost na hrvatskom Jadranu bitna je značajka šireg geografskog položaja otoka Lastova.

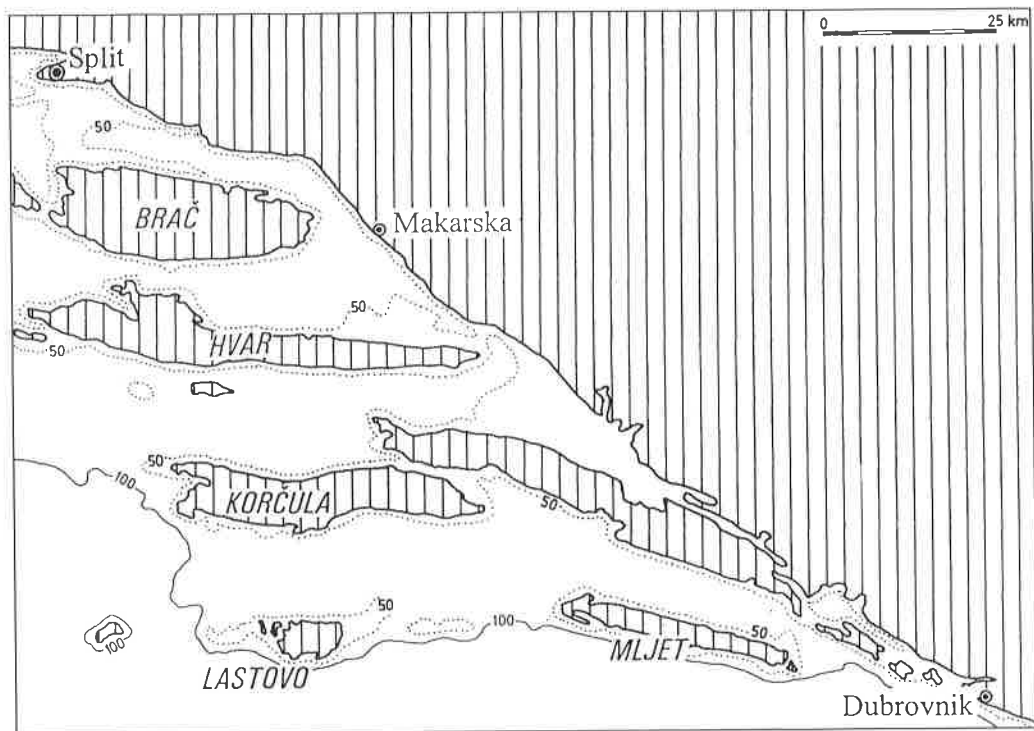
Takav položaj u ranijim društveno-gospodarskim uvjetima isticao je još jače otočni karakter Lastova, to jest njegovu izoliranost odnosno slabu povezanost s ostalim krajevima naše domovine. Međutim, u sadašnjim uvjetima tržišne ekonomije i ekološke poljoprivrede

Sl. 1. Širi geografski položaj otoka Lastova

pučinski položaj daje Lastovu nove mnogostruko važne razvojne prednosti.

Detaljnijim promatranjem geografskog položaja opaža se da je Lastovo na tzv. perigarganskom pragu, točnije, na reljefnoj granici između mnogo plićeg sjeverozapadnog dijela i najveće dubine u jugoistočnom Jadranu. Ta činjenica dokazuje prijelazni položaj Lastova između relativno izdužene i plitke sjeverno-jadranske udoline i gotovo eliptične, ali duboke južnojadranske zavale. Prema visini i raspodjeli temperatura tijekom godine s tim u vezi i ritmu morfofenetskih procesa Lastovo je tipičan indikator južnog položaja. No, prema prometnoj povezanosti Lastovo je funkcionalno upućeno na Split, najveći grad na hrvatskoj obali i inicijativni centar srednjeg Jadrana. Ako se detaljnije razmatra širi geografski položaj, potrebno

Sl. 2. Geografski smještaj otoka Lastova

je naglasiti njegov prijelazni položaj i okolno plitko more, jer te činjenice dolaze do izražaja u glavnim funkcijama i prevladavajućim procesima te potpunije odražavaju stvarnost otoka Lastova.

Geografski smještaj otoka Lastova u sklopu Južne Hrvatske je specifičan. Otok se nalazi unutar izobate 100 m, a to znači da je Lastovo, unatoč danas velikoj udaljenosti od kopna, u domeni holocenskih promjena razine svjetskog mora (Sl. 2).

Prije oko 25 000 godina današnji pučinski otok Lastovo bio je sastavni dio hrvatskog kopna! Toliko radikalne promjene u raspodjeli kopna i mora za relativno (geološki) kratko razdoblje vremena odlučujuće su ponajprije za fizionomiju, a zatim i za značenje otoka. Iscrpniji paleogeografski studij uz rekonstrukciju pleistocenskih, a prema mogućnosti još i ranijih klimatskih uvjeta, pružili bi više podataka i pridonijeli točnijem objašnjenju pješćanih i prapornih nanosa na otoku Lastovu, kao i u ostalim dijelovima našeg priobalnog pojasa. Sigurno je da se tijekom ranijih stoljeća, pa čak i milenija,

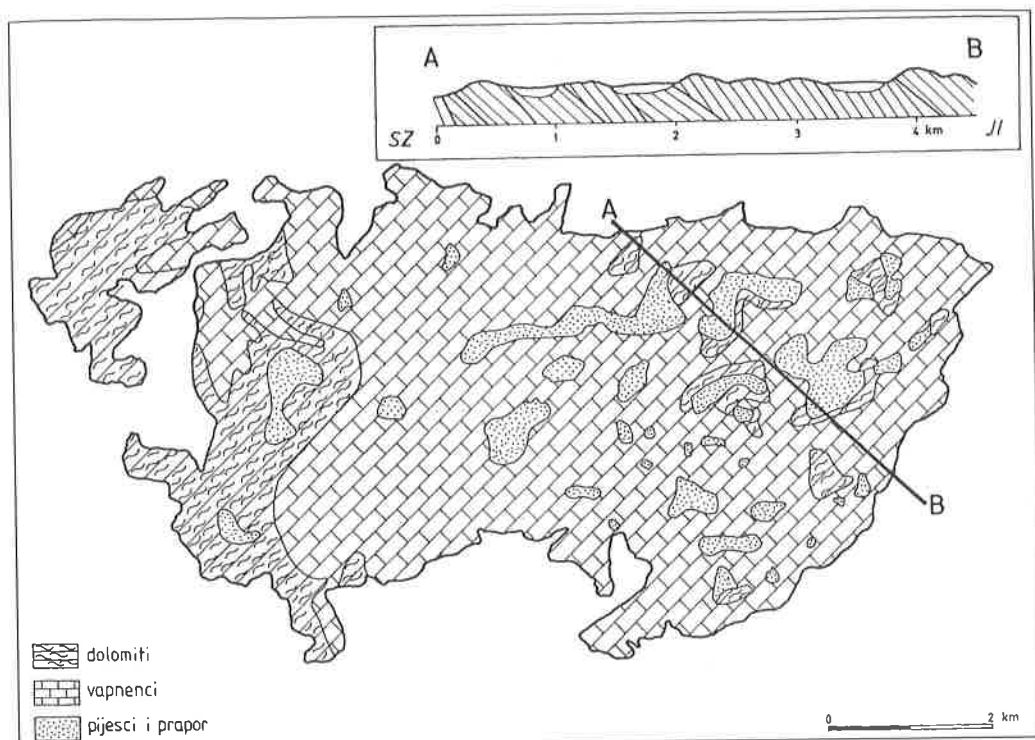
zbog velikih promjena na relaciji kopno-more, znatnije mijenjala i klima, a s njom u svezi i procesi koji su bili vrlo važni za modeliranje reljefa i za cjelokupan razvitak prirodne osnove.

PRIRODNA OBILJEŽJA

Prirodna obilježja proizlaze iz čitavog niza elemenata, kao što su sastav stijena, građa terena, reljefne i klimatsko-hidrogeografske značajke, te tlo i biljni pokrov ...

Sastav stijena i građa terena otoka Lastova mogu se razmatrati iz priložene skice i odbranog geološkog profila (Sl.3).

Podloga otoka Lastova izgrađena je od karbonatnih stijena. Prevladavaju vapnenci, dok su dolomiti pretežito rašireni u zapadnom dijelu otoka. U jugoistočnom i južnom dijelu ograničeno se nalaze, oazno su raširene, pleistocenske breče i konglomerati. Posebice se ističu crveni konglomerati oko Skrivene Luke, koju mještani zbog toga nazivaju Crvena luka (Porto Rosso). Udubljenja na otoku ispunjena su pješćanim

Sl. 3. Skica sastava i građe otoka Lastova

nakupinama i prapornim naslagama pomiješano s humoznim tlima.

Otok Lastovo petrografski karakteriziraju vapnenačko-dolomitske stijene i vrlo važne, iako izdvojene, nakupine pješčanih i prapornih nanosa.

Geološki profil A-B (SL. 3) može poslužiti za analizu strukturnih odnosa na otoku Lastovu. Presjek je povučen od sjeverozapada prema jugoistoku i na tom potezu zasječeni su litostratigrafski različiti slojevi. Na izrazito poremećenoj osnovi preko glava slojeva nalaze se dosta debele naslage rastresitog finog materijala. Rahli pokrov najbolje je očuvan u udubljenjima, a sastoji se od pjeska i praporne prašine. Taj materijal prema sastavu i današnjem položaju topografski je potpuno samostalan. Priroda materijala, način njegove sedimentacije i sadašnja raširenost upućuju da su ti nanosi eolskog podrijetla i da su taloženi u doba drugačijih klimatskih uvjeta.

Glavna geotektonska značajka otoka Lastova očituje se u znatnoj poremećenosti karbonatnih stijena, to jest međusobnom ispreplitanju

vapnenaca i dolomita s raznovrsnim pješčanim nanosima i prapornim nakupinama.

Na razvitak i modeliranje reljefa na otoku Lastovu mimo izloženih geotektonskih osobitosti i litostratigrafskih različitosti sigurno je da su utjecale i klimatske promjene, posebice tijekom pleistocena.

Najvažniji oblici na Lastovu su polja. Veličinom i značenjem ističe se Vinopolje, a od ostalih posebnu pozornost zaslužuje Prgovo polje.

Lastovska polja prema morfogenetskim značajkama slična su većini ostalih polja na Dinarskom kršu. Specifičnost Prgova i Vinopolja na Lastovu očituje se u sastavu njihova rastresitog pokrova. Mimo tala koja su nastala procesima rastrožbe na licu mjesta u tim poljima zastupljeni su i spomenuti eolski sedimenti. Novijim je istraživanjima ustanovljeno da su te eolske sedimente nanijeli vjetrovi u bitno drugačijim topografskim i klimatskim uvjetima.

Za analizu klime upotrijebljeni su podaci meteoroloških opažanja sa stanice Lastovo. Na temelju višegodišnjih mjerenja srednja godišnja temperatura za otok Lastovo iznosila je 15.5 °C.

Najtopliji mjesec je srpanj (23.9 °C), a najhladniji siječanj (8.3 °C). Padaline na Lastovu javljaju se pretežito u obliku kiše. Snijeg je vrlo rijetka pojava. Srednja godišnja količina padalina je 662 mm. Ta količina vlage za ljude, pa i za bilje bila bi dovoljna, kad bi raspodjela kiša tijekom godine bila ravnomjernija. Padaline su najčešće u hladno doba godine (70%). Međusobni odnos temperatura i padalina izrazito je nepovoljan, što najjače pogađa osjetljive kulture. Za klimu Lastova važni su i vjetrovi. Prema dosadašnjim motrenjima 87% odnosi se na vjetrovito vrijeme, dok ostatak od 13% otpada na tišine. Lastovo je vjetrovit kraj. Prevladavajući vjetrovi struje iz jugoistočnog kvadranta. To je jugo ili široko, kod domaćeg pučanstva poznat kao "šilok", koji struji s otvorena mora. Osobito je čest u hladno doba godine i javlja se u obliku izduženih valova, tzv. mrtva mora. Izuzetno jugo zna biti vrlo jak, olujan vjetar koji čupa stabla iz korijenja i nosi krovove kuća. Za razliku od juga, koji je topal, bura je vrlo hladan vjetar karakterističan za zimsko i rano proljetno doba godine. Bura puše u slapovima velike brzine, kratko traje, ali nanosi velike štete poljodjelstvu, osobito vinogradima i rogačima. Maestral je tipičan vjetar na Lastovu za toplo doba godine, koji struji iz sjeverozapadnog smjera i donosi osvježenje ublažavajući ljetne sparine. Iz međusobnih odnosa temperatura, padalina i vjetrova proizlazi da su ljetne suše najizrazitije klimatsko obilježje otoka Lastova koje traju pet do šest mjeseci! Visoki postotak relativne vlage (godišnji prosjek 70%) u ljetnim mjesecima i rosa nadoknađuju ipak manjak kiše, što omogućuje, iako usporen, rast, ali još uvijek prijevremeno dozrijevanje komercijalnih kultura.

Lastovo karakterizira sredozemna klima, što je rezultat pučinske izloženosti otoka u južnom dijelu hrvatskog Jadrana.

Hidrogeografske značajke Lastova uvjetovane su panajprije sastavom stijena, pretežito karbonatnom podlogom, izrazito sredozemnom klimom i relativno malom površinom otoka.

Stalnih tokova na otoku Lastovu nema. U vlažno doba godine padaline se pojavljuju kao snažni pljuskovi koji stvaraju povremene ali kratkotrajne tekućice što brzo nestaju u pukotinjskim vapnencima ponirući u krško podzemlje.

Vrela su također malobrojna. Vruće su izdašnije u hladno i mokro doba godine uz obale prostranog zaljeva na južnoj strani Lastova. U zapadnom dijelu otoka na dolomitima pojavljuje se nekoliko izvora male izdašnosti i voda im je bočata. Na istočnom dijelu otoka u poljima Prgovo i Duboka iz pet bušotina izdašnosti 3,35 l/s crpi se voda kojom se opskrbljuju naselja Ubli, dio mjesta Lastovo i naselja Zaklopatica, ukupno 420 stanovnika 1990. godine. Inače, stanovništvo na Lastovu opskrbljuje se kišnicom iz osobnih ili javnih gustijerni. U naselju Lastovo postojale su dvije cisterne, svaka po 8000 hl i služile su za javnu opskrbu vodom. U naselju Ubli na povišenom terenu izgrađen je također spremnik, odakle se slobodnim padom dovodila voda u kućanstva.

Otok Lastovo je uključen u regionalni vodoopskrbni sustav Neretva-Pelješac-Korčula-Lastovo (NPKL) koji zahvaća vodu na izvoru Prud u općini Metković. Sadašnji kapacitet zahvata vode je 382 l/s, a mogućnosti su procijenjene na 600 l/s. Između otoka Korčule i Lastova postavljena je u podmorju vodovodna cijev kapaciteta 32 l/s, ali regionalni vodovod (NPKL) nije u funkciji. Potrebno je još izvesti crpnu stanicu, spremnike i nužnu razvodnu mrežu s pratećim objektima za zaštitu od onečišćenja.

Nacionalnim programom razvitka otoka, koji je prihvaćen na Hrvatskom Državnom Saboru 28. veljače 1997., predviđeno je pokretanje oglednog projekta desalinizacije na otoku Lastovu. Na taj način otklonio bi se vjekovni problem opskrbe vodom ponajprije za domaće stanovništvo, ali i za sve veći broj posjetilaca (turista) na otoku Lastovo.

Tlo je vrlo važan element prirodne osnove jer održava utjecaj i međuovisnost ostalih elemenata, još više, čak i utjecaj društvenih čimbenika.

Tlo je najprije rezultat procesa rastrožbe sastava stijena na licu mjesta, ali i susjednih krajeva. Zatim klima mnogostruko utječe na stvaranje, razvitak i preobrazbu već postojećih tala. Na sadašnjem stupnju tehničkog razvitka nužno je uzeti u obzir mimo ljudskog rada u smislu kultiviranja i suvremenog obrađivanja tala i tehnološke inovacije prema općem razvitku društva, koji su usmjereni na oplemenjivanje tala. Tla odražavaju mnogostruke utjecaje, kako

izravne prirodne osnove tako i tehniziranog društva, ali i brojnih klimatskih kombinacija.

Na otoku Lastovu potrebno je lučiti autohtona ili takva tla koja su nastala na licu mjesta rastrožbom stijena i alohtona ili reliktna tla, koja su zaostala iz drugačijih klimatskih uvjeta.

Od tala koja su nastala kemijskim otapanjem čistih vapnenaca, kao neotopivi produkt, ostala je crvenica. Takva crvenica bez primjesa minerogenih sastojaka prostorno je ograničena i malo je važna. Najčešće se nalazi po dnu polja, to jest tamo gdje je manje izložena procesima spiranja. Mnogo je češći slučaj da se crvenica miješa s drobitim materijalom koji je nastao mehaničkom rastrožbom trošivih dolomitnih stijena. Mimo predočenih tala, koja uglavnom karakteriziraju rastresiti pokrov polja na Lastovu, veoma su rašireni nanosni pijesci i fini, prašinski praporni sedimenti. Praporne naslage razmjerno površini povećavaju plodnost polja na otoku Lastovu.

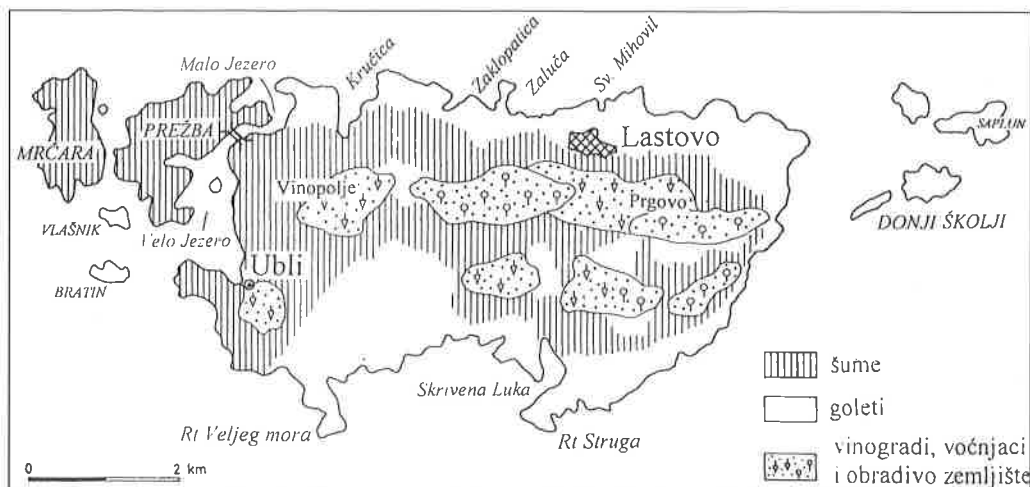
Biljni pokrov otoka Lastova očituje se u izuzetnom razvitku makije. Lastovo je uz Mljet najpošumljeniji otok na hrvatskom Jadranu. Prema katastarskim podacima, od ukupne površine otoka 70,3% je pod šumom. U sastavu šuma na Lastovu su zastupljeni: Česvina (*Quercus ilex*), bijeli bor (*Pinus halepensis*), planika (*Arbutus unedo*), smreka (*Juniperus oxycedrus*), zelenika (*Phylirea media*) i lorvor (*Laurus nobilis*). Šuma je raširena po cijelom

otoku, najgušće su pošumljeni zapadni dijelovi, posebice predjeli uz Velo i Malo Jezero. Susjedni otoci Prežba i Mrčara ističu se također gustom vegetacijom. Po unutrašnjim padinama polja rasprostranjeni su gajevi šuma, a na stranama izloženim vjetru, bilo po blagim uzvisinama unutrašnjih dijelova otoka ili na strmim obalama u domeni udara valova i jake posolice, ističu se goleti bez biljnog pokrova (Sl. 4).

Osim vrlo bujne prirodne šumske vegetacije na otoku Lastovu uzgajaju se brojne kulturne biljke.

Vinova loza (*Vitis vinifera*) i maslina (*Olea europea*) su ponajviše raširene, ali i drugo povrće i raznovrsno voće može dobro uspjevati na otoku. Zanimljivo je da su smokve (*Ficus carica*) relativno rijetke na Lastovu, premda im pogoduje vapnenačko-dolomitski sastav stijena i padinski položaj. Kako su na Lastovu poljske strane pretežito pod šumama ili drugim samoniklim biljem, to su malobrojne smokve posađene u poljima, gdje im je urod jako smanjen, a plodovi mnogo slabije kvalitete od smokava na ostalim otocima ili drugim krškim krajevima. Za povrće, kao što su kupus, rajčice, salata, postoje optimalni uvjeti uzgoja u poljima na Lastovu. To ima posebno značenje za buduću gospodarsku orijentaciju i razvitak ekološke poljoprivrede na otoku.

Biljni pokrov Lastova, za razliku od većine hrvatskih otoka, dobro je očuvan i zbog

Sl. 4. Međusobni odnos prevladavajućih kultura i prirodne osnove na otoku Lastovu

osebnog florističkog sastava posebno privlačan. To je ponajprije odraz specifičnih društvenih prilika, a mnogo manje rezultat prirodnih uvjeta.

Studij elemenata prirodne osnove otoka Lastova posebno je zanimljiv zbog izuzetno velikih promjena koje su se zbile tijekom mlade geološke prošlosti i pruža solidan temelj za razumijevanje specifične društveno-gospodarske strukture ovoga, u mnogočemu jedinstvenog otoka.

DRUŠTVENO-GOSPODARSKA OBILJEŽJA

Društveno-gospodarska obilježja obuhvaćaju ponajprije pregled stanovništva i glavnih naselja, zatim temeljne gospodarske djelatnosti. Na otoku Lastovu to su: *poljoprivreda*, u okviru koje je iskazano i *ribarstvo*, *šumarstvo* i *turizam*.

Kretanje broja stanovnika na otoku Lastovu može se pratiti u razdoblju od 1808. do 1991. g.

Tab. 1 Kretanje broja stanovnika na otoku Lastovu u razdoblju od 1808.-1991.

Godina	Apsolutni broj
1808.	956
1857.	1 172
1869.	1 042
1880.	1 050
1890.	1 226
1900.	1 384
1910.	1 417
1921.	1 558
1931.	1 686
1948.	1 730
1953.	1 680
1961.	1 434
1971.	1 210
1981.	962
1991.	1 221

Prema tabelarnom pregledu o kretanju broja stanovnika na otoku Lastovu, potrebno je uočiti ove promjene: U vremenskom razmaku od 1808. g. do 1857. g., tj. u tijeku 49 godina zabilježeno je povećanje od 216 stanovnika. U slijedećih 12 godina (1857.-1869.) došlo je do pada za 130 stanovnika. Od 1869. g. do 1948. g., tj. tijekom 79 godina iskazan je porast od 688 stanovnika. Međutim, u slijedeće 33 godine (1948.-1981.) na Lastovu je ustanovljen najveći pad od 768 stanovnika. U desetljeću 1981.-1991. bio je zabilježen ponovno porast

od 259 stanovnika. Tijekom 183 godine prema 15 službeno izvršenih popisa stanovništva populacija je bilježila veće padove i znatnije poraste.

Treba podsjetiti da je otok Lastovo, prema ugovoru u Rapallu 1920. g., bio priključen Italiji. Tada useljavaju Talijani i osnivaju novo naselje, Ubli na zapadnoj strani otoka. Time se može objasniti tadašnji porast pučanstva na Lastovu. Pad broja stanovnika nakon drugog svjetskog rata obrazlaže se odlaskom Talijana i seljenjem domaćeg, pretežito mlađeg, stanovništva u ostale krajeve Hrvatske i svijeta.

Prema administrativno-teritorijalnom ustroju, stanje 7. veljače 1997. godine u općini Lastovo najveći broj stanovnika (1 205) ili 98,7% živjelo je na istoimenom otoku. Preostalih 16 stanovnika popisano je na otoku Glavatu (9) i na otoku Sušcu (7).

Najveća mjesta na otoku, prema broju stanovnika 1991. g., bili su Lastovo 734 (61%) i Ubli 303 (25%). Dijelovi naselja prema veličini broja stanovnika jesu: Pasadura-Most 79 (6,6%), Zaklopatica 69 (5,7%) i Skrivena Luka 20 (0,7%).

Odnos između broja muškaraca i žena važna je strukturalna osobina stanovništva. Poželjno je stoga ustanoviti taj odnos najprije u općini Lastovo, zatim u glavnim mjestima i napokon u dijelovima naselja na otoku Lastovu.

U općini Lastovo odnos muških i ženskih, na temelju popisa 1991., bio je 635 ili 52% muškaraca prema 586 ili 48% žena. U naselju Lastovo živjelo je 378 ili 52% muškaraca i 356 ili 48% žena. U Ublima popisano je 161 ili 53% muškaraca i 142 ili 47% žena. U dijelovima naselja, Pasadura-Most od 79 stanovnika 39 ili 49% bili su muškarci, a 40 ili 51% žene; u Zaklopatici od ukupnog broja 69 muškaraca je bilo 40 ili 58% i 29 ili 42% žena; a u Skrivenoj Luci bilo je podjednako 10 muških i 10 ženskih stanovnika.

U općini Lastovo, glavnim mjestima i dijelovima naselja, prema rezultatima popisa stanovništva godine 1991., prevladavalo je muško stanovništvo, jedino je u dijelu naselja Pasadura-Most ustanovljeno 39 muškaraca i 40 žena!

Kretanje broja stanovnika u općini i na otoku Lastovu je specifično. Biodinamika i strukturne

Tab. 2. Korištenje otočnog prostora - usporedna stanja 1992.-1900.

Kategorije zemljišta:	Površina u ha:		% Obradive površine:		% Poljoprivrede površine:		% Ukupne površine:	
	1992.-1900.	1992.-1900.	1992.-1900.	1992.-1900.	1992.-1900.	1992.-1900.	1992.-1900.	1992.-1900.
Oranice i vrtovi:	161	247	33,6	46,3				
Voćnjaci:	183	-	38,2	-				
Vinogradi:	118	286	24,6	53,7				
Ostale obradive površine:	17	-	3,6	-				
OBRADIVA POVRŠINA:	479	533	100,0	100,0	36,0	22,0		
Livade i pašnjaci:	852	1 913			64,0	78,0		
POLJOPRIVREDNA POVRŠINA:	1 331	2 446			100,0	100,0	25,3	46,4
ŠUME:	3 706	2 758					70,4	52,3
Neplodno zemljište:	230	63					4,3	1,3
UKUPNA POVRŠINA:	5 267	5 267					100,0	100,0

značajke lastovske populacije vjerno odražavaju političku prošlost, društvene uvjete i gospodarske mogućnosti ovog prostora ističući posebno Lastova prema ostalim otocima na hrvatskom Jadranu.

Lastovo je glavno naselje i administrativno-političko sjedište "najmanje" općine na hrvatskom Jadranu. Razvilo se na unutrašnjem rubu polja u obliku amfiteatra, na sunčanim pristrancima brda Glavice, iznad sjeverne obale otoka. Vijugava autocesta povezuje naselje Lastovo kroz zelene brežuljke s lukom Ubli na jugozapadnoj obali. Poviše mjesta izdiže se istaknuti vrh na kojemu se nalazi jedinstvena meteorološka stanica. S vrha se otvara rijetko lijep pogled preko Lastovskog kanala na susjednu Korčulu i s druge strane na samo naselje, točnije na poprečno položenu pješačku stazu koja vodi u Skrivenu Luku. Iz naselja Lastovo s tri zavoja spušta se cesta na sjevernu obalu u luku Sv. Mihovil i susjednu uvalu gdje su ribarska spremišta.

Od prosvjetnih ustanova u Lastovu postoji osnovna škola s 12 nastavnika, koju je godine 1995. pohađalo 97 učenika. Lastovo ima zdravstvenu stanicu i liječnika opće prakse.

Lastovo je ponajprije administrativno-politički centar istoimene općine, ali je i važno trgovačko, kulturno i zdravstveno središte.

Ubli su drugo veće stalno naselje na otoku Lastovu. Nastalo je u novije vrijeme (1934. g.) s posebnim funkcijama u pograničnoj zoni. Preko luke Ubli otok Lastovo uspostavlja vezu s ostalim mjestima duž primorja. U novije vrijeme sve više jača turističko značenje, što je u skladu

s položajem naselja i osobito prirodnim značajkama širega krajolika.

Gospodarske značajke važan su dio društveno-geografskog kompleksa. Temeljne ekonomske aktivnosti na otoku Lastovu su poljoprivreda, šumarstvo i turizam.

Način korištenja otočnog prostora na temelju dva katastarska stanja početkom (1900. g.) i krajem (1992. g.) 20. stoljeća karakteriziraju znatne promjene. Najveće su razlike kod obradivih površina. Pojavom kategorije voćnjaka na površini 183 ha (38,2 %) smanjene su bitno površine pod vinogradima (od 286 na 118 ha) i oranicama (od 247 na 161 ha); znatno je opao udio livada i pašnjaka (od 1913 na 852 ha), dok se jako povećala površina pod šumama (od 2758 na 3706 ha). Od ukupne površine otoka 70,4% je pod šumama. Lastovo je uz Mljet najšumovitiji otok na hrvatskom Jadranu.

Smanjivanje obradivih površina i širenje šumskog zemljišta odraz je gospodarskog razvika otoka Lastova u posljednjih 100 godina.

Skica "Međusobni odnos prevladavajućih kultura i prirodne osnove" održava stvarno stanje i upotpunjuje prikaz gospodarskih značajki otoka Lastova.

Iz prostornog razmještaja glavnih kategorija zemljišta očita je koncentracija najvažnijih kultura u središnjem dijelu otoka.

U lastovskim poljima na pješčanoj podlozi vrlo dobro uspijeva vinova loza. U većim poljima loza se uzgaja kao monokultura, a u manjima je pomiješana s maslinama, rogačima i povrćem. Prema slobodnoj procjeni na licu mjesta i

razgovora sa seljacima, na Lastovu je zasađeno oko 1 milijun čokota loze, koji u slučaju povoljnih uvjeta mogu dati i do 10 000 hl vina godišnje. Lastovsko vino je pretežito crno i izvrsne je kakvoće.

Maslinarstvo bi moglo donositi velike prihode lastovskom stanovništvu. Kultivira se poseban tip masline, poznat pod imenom "lastovčica". Stabljici je u pravilu manje, pa čak i plod, ali mnogo redovitije rodi od ostalih, inače vrlo osjetljivih stabala masline. Prednost je lastovskih maslina u tome što se iz njih za kraće vrijeme dobije više ulja.

Osim maslina, na Lastovu se uzgajaju i druge voćke, posebice rogači, a mogle bi uspjevati isto tako dobro i ostale kulturne biljke. To je osobito važno za sadašnju, još više za buduću gospodarsku orijentaciju, osobito za razvitak turizma.

Ribarstvo je na Lastovu poznato po kvalitetnim jastozima. Osobito se ističu brakovi oko Kopišta i Donjih Školja. To su najbolja lovišta jastoga na Jadranu. Lastovski ribari čuvaju u posebnim vršama stanovite količine živih jastoga koji se prema potrebi u svako doba mogu plasirati na tržište. Bogata su i lovišta plave ribe oko otoka Sušca i pod Mrčarom, a ranije je bilo razvijeno i kočarenje na bijelu ribu od dna.

U suvremenom procesu litoralizacije atraktivnost lastovskih pejzaža postupno ali sigurno dolazi sve više do izražaja i potiče razvitak turizma. Do sredine 19. stoljeća Lastovo je bilo po strani od važnijih pomorskih putova, a i dandanas je slabo povezano s ostalim dijelovima na Jadranskom primorju.

Najprivlačniji dio Lastova je na zapadu, gdje otočić Prežba drvenim mostom i specifičnom razvedenošću obale odvaja prema jugu vrlo slikovito Velo Jezero od Maloga Jezera na sjeveru. Od luke Ubli pa do Maloga Jezera izgrađena je auto-cesta uz koju su u prostoru Velog Jezera podignuti turistički objekti. Položaj naselja Ubli na početku Velog Jezera također je zanimljiv. Stalno zeleni borovi dopiru izravno do kristalno čista mora, a okolni pitomi brežuljci otočića Prežbe skladno upotpunjuju taj rijetko lijepi krajolik. Čudesno je promatrati zalaz sunca kad se preko otoka Mrčare ukazuje nad morem veličanstvena pojava velike crvene ploče koja tone u beskrajne dubine modroga mora.

Južna obala otoka Lastova najrašćanjenija je između Rta Veljega Mora i Rta Struga, gdje je more najdublje prodrlo u kopno i tako razvilo Skrivenu Luku. U Skrivenoj luci (Porto Rosso), zapravo potopljenom krškom reljefu, ističe se pjeskovito žalo i pinije s ribarskim kućicama u borovoj šumi. Na istaknutom brežuljku (80 m) nalazi se jedan od najstarijih svjetionika na Jadranu (1849. g.). Visina rasvjetnog tijela je oko 25 m, a svjetlosni zraci prodiru 25 nautičkih milja daleko u južnu pučinu Jadrana. Skrivena Luka je bez stalnog naselja. U postojećim kućicama pohranjen je ribarski alat, a tijekom ljetnih mjeseci u njima borave ribari. Na plaži je moguće postaviti šatore.

Duž sjeverne obale otoka vrijedno je spomenuti ove lokalitete: Sv. Mihovil, luku glavnog naselja Lastova, Magazine ili morsku uvalu s ribarskim nastambama, kao i zaljev Zaklopaticu, koji je cestom povezan s naseljem Lastovo. Samo s morske strane dostupne su dvije drage: Zaluča i Kručica.

Na otoku Lastovu postoji električna rasvjeta i tekuća voda. Boravak može biti ugodan u turističkim objektima oko Velog Jezera ili u privatnom smještaju naselja Ubli i Lastovu, a u Skrivenoj Luci moguće je kampiranje. Otok je svakodnevno povezan brodom sa Splitom, Vela Lukom i Hvarom, a povremeno s Dubrovnikom i u najnovije vrijeme s Italijom.

Okolica Lastova je isto vrlo zanimljiva. U skupini Lastovnjaka ili Donjih Školja izdvaja se otok Saplun. Taj otočić osim stalno zelenog bilja ističe se po divnim pjeskovitim žalima. Ribarskom brodicom iznajmljenom kod turističkog društva u Lastovu može se za manje od tri sata posjetiti ova grupa jedinstvenih otočića. Vrhovnjaci (Sestrice, Vlašnik i Glavat) su najudaljenija skupina (od 6 do 10 nautičkih milja) vrlo malih otoka istočno od Lastova ili na pola puta između Lastova i Mljeta. Raskoš južnog sunca i posvemašnji mir najveće su prednosti tih otočića. Kopište je otočić udaljen oko 4 nautičke milje od pristaništa Ubli prema otoku Sušcu. Dvije trećine otočića je pod šumom, a zaklonjene uvale krase djevičanske plaže. Mrčara je zapadno od Lastova, izravno se nastavlja na otok Prežbu i sva je pod gustom vazdazelenom sredozemnom vegetacijom.

Njezino podmorje vrlo je bogato poznatim lastovskim jastozima.

Na otoku Lastovu pećina Rača i arheološko nalazište uvršteni su u zaštićenu otočnu prirodnu baštinu kao geomorfološki spomenici.

Otok Lastovo, kao i navedeni dragulji iz njegove slikovite okolice, zanimljivi su za turiste koji žele stabilno vrijeme, miran i ugodan boravak u raskoši južnog sunca, topla i nadasve čista mora.

Tab. 3. Lastovo - domaći i strani posjetioci s brojem noćenja

Godina	Domaći turisti:		Strani turisti:	
	Broj posj.	Broj noći	Broj posj.	Broj noći
1995.	13	81	36	269
1996.	672	5 193	291	1 833
1997.	965	6 647	553	3 406

Navedeni podaci, unatoč skromnim smještajnim mogućnostima, 315 kreveta u ugostiteljskim objektima (1995. g.) i još uvijek slabih prometnih veza, upućuju na velik interes domaćih i inozemnih turista.

Preporučeni lokaliteti na otoku Lastovu i u njegovoj okolici uz optimalne uvjete za uzgoj ranog

voća i povrća, kao i športskog lova i posebice ribolova govore još o većim potencijalnim mogućnostima turističke valorizacije, što bi u dogledno vrijeme moglo utjecati na brži gospodarski razvitak i veće blagostanje otoka u budućnosti.

U okviru Nacionalnog programa razvitka otoka prema multikriterijalnoj ocjeni razvijeno sti 47 naseljenih otoka na temelju 12 kriterija Lastovo je razvrstano u nerazvijene otoke kojima je potrebna pomoć posebnim mjerama razvojne politike.

Centra za razvitak otoka pri Ministarstvu razvitka i obnove Republike Hrvatske.

LASTOVO U SKLOPU DUBROVAČKO-NERETVANSKE ŽUPANIJE

Između 7 županija koje izlaze na obale hrvatskog Jadrana Dubrovačko-neretvanska prema samo površini na kopnu (1 783 km²) je na posljednjem mjestu. Međutim, prema površini na moru i podmorju do vanjske granice teritorijalnog mora Dubrovačko-neretvanska županija s 6 568 km² druga je po veličini poslije Splitsko-dalmatinske (9 504 km²) na hrvatskom

Sl. 5. Lastovo u sklopu Dubrovačko-neretvanske županije

Jadrano. Prema novom teritorijalnom ustroju svaka od 7 općina hrvatskog Jadrana zaprema više od 1 000 km². Dvije su od tih općina: Lastovo (2 080 km²) i Mljet (1 287 km²) unutar Dubrovačko-neretvanske županije. Općina

Lastovo osim 53,27 km² na kopnu raspolaže još s 2 080 km² na moru. (Sl. 5). To je za općinu Lastovo, posebice za otok Lastovo, novost od kapitalne važnosti na putu održivog razvitka u suvremenim procesima tržišnog gospodarstva.

LITERATURA I IZVORI

- Bertić, Ivan (1996): Najnovije promjene u teritorijalno-upravnom ustrojstvu Republike Hrvatske. Geografski horizont, broj 2. Zagreb.
- Farac, Marko (1960): Lastovo - prilog poznavanju naših otoka. Diplomski rad na Geografskom odsjeku PMF.-a u Zagrebu.
- NACIONALNI program razvitka otoka (1997): Ministarstvo razvitka i obnove, 730 str. Zagreb.
- Ridanović, Josip (1968): Ein Beitrag zur genaueren Bestimmung der geographischen Lage der Insel Lastovo. Bull. Sci. Section A Tome 13. No 5-6. Zagreb
- Ridanović, Josip (1971): Novije društveno-gospodarske značajke otoka Lastova. JAZU poseban otisak iz knjige "Zbornik za narodni život i običaje", knjiga 45. Zagreb.
- Ridanović, Josip (1971/72): Prirodno-geografske značajke otoka Lastova. Geografski glasnik, god. 1971/72, broj 33-34. Zagreb.
- Ridanović, Josip i Zlatimir Bičanić (1993): Hrvatski Jadran i novi teritorijalni ustroj. Acta Geographica Croatica, vol. 28. Zagreb.
- STATISTIČKI LIJETOPIS REPUBLIKE HRVATSKE (1997): Državni zavod za statistiku. Zagreb.
- ZAKON o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj (1997) Narodne novine, god. CLIX, broj 10. Zagreb.